

OLDEBERKOOP, DE ST. BONIFATIUSKERK

De kerk van Oldeberkoop is een belangrijk kunsthistorisch bouwwerk in de aan oude kerken niet zo rijke Zuidoosthoek. Duidelijk zijn aan het gebouw de verschillende fasen van zijn bouw-geschiedenis af te lezen.

Het oudste en belangrijkste deel is het uit tufsteen opgetrokken schip in rijp-romaanse stijl. Het dateert uit de 12de eeuw. De muren van dit dertien meter lange onderdeel van de kerk hebben een strak-evenwichtige vlakverdeling: zes spaarvelden, van elkaar gescheiden door lisenen en aan de bovenzijde afgesloten door friezen van beurtelings twee of drie rondboogjes. Kleine rondboog-vensters komen alleen voor in de spaarvelden met een driebogig fries. De tufstenen muren zijn diverse malen bijgeholpen in baksteen. Voor het laatst gebeurde dat in de 16de eeuw. De meest nadrukkelijke herstellingen vonden in de 13de eeuw plaats in de onderhelft van de binnenmuren.

Het oude romaanse koor werd rond 1300 vervangen door een kerkuitbreiding in baksteen en in gotische trant. Na 1500 kreeg de koorzijde haar definitieve afwerking, waarbij invloeden van de renaissance reeds doordrongen. De muren van het 3/8 gesloten koor werden opgetrokken in vlakken van kleine donkere baksteen, die werden afgewisseld door banden van lichte klooster-moppen. Inwendig bleven in de hoeken van het koor de van omstreeks 1300 daterende kolonnetten gespaard. Eenmaal rustten hierop de ribben van een stenen gewelf.

Van de toren is bekend, dat in 1585 'die Vyandt uyt Steenwyck na Oldebercoop getrocken is, alwaer hy den Toren onderghegraven heeft, welcke oock corts daer na ter neder gevallen is'. Blijkens een inscriptie in de klokkenstoel werd in 1608 een nieuwe toren gebouwd. Het puin van de oude was toen blijkbaar al verdwenen, want als bouw materiaal werden kleine, lichte Friese steentjes gebruikt. Een weinig geschikt materiaal om een werk van grotere afmetingen dan een woonhuis te bouwen.

Restauraties

In 1845 vond een belangrijke herstelling plaats. Mogelijk kregen kerk en toren toen de bepleistering, die bij de grote restauratie van 1926-1932 werd verwijderd. De in de 19de eeuw aangebrachte spitsboogvensters met gietijzeren raamwerken verdwenen toen ook. De restauratie die werd uitgevoerd onder invloed van de materiaalromantiek, bracht ook de ontleistering mee van de binnenmuren, die als 'schoon werk' werden behandeld.

Waardevol oud meubilair, waaronder het doophek, overhuifde gestoelten en mannen- en vrouwen-banken gingen verloren. De oude protestantse opstelling van het meubilair bleef min of meer gehandhaafd. In 1963 vond restauratie van toren en interieur plaats. De inrichting van de kerk werd toen gewijzigd en de dwarsopstelling van het meubilair werd gewijzigd in een lengte-opstelling.

Onderdelen

Bij alle veranderingen bleef de kansel gespaard. Hij dateert uit de 17de eeuw en heeft gekorniste panelen. Om hem beter uit te laten komen tegen de ontleisterde muren zijn in 1963 diverse vlakjes zwart geschilderd en is enig verguldsel aangebracht.

In het koor behielden of herkregen grafzerken hun plaats. Ze dekken o.a. een grafkelder van de familie Van Terwisga. De avondmaalstafel, lezenaar en kandelaars zijn van 1963. Carine van der Meer ontwierp de antependia.

Als eerste protestantse kerk in Friesland kreeg die van Oldeberkoop een aantal vaste knielbanken. Een 17de eeuwse, overhuifde herenbank kreeg een plaats achter in de kerk tegen de noordmuur.

Het 14de eeuwse doopvont van zandsteen is een van de weinige, die in Friesland bewaard bleven van voor de reformatie. Chris Fokma gaf het een nieuwe rand en hij vervaardigde een bolvormige koperen doopschaal, die in het oude vont is geplaatst.

Orgel

Op 3 oktober 1858 werd met een preek van ds J. Dijck Fledderus over Psalm 150 het orgel in gebruik genomen. Het was gebouwd door de gebroeders Scheuer uit Zwolle. In 1919 bouwde de firma Van Dam te Leeuwarden een nieuw instrument in de oude kas. Daarbij werden pijpen gebruikt uit een uit 1872 daterend orgel uit de Gereformeerde kerk van Dokkum. Het instrument, dat een klavier en een aangehangen pedaal bezit, heeft de volgende dispositie:

Prestant 8'
Bourdon 16'discant .
Violon 8'
Holpijp I'
Octaaf 8'
Muette
Fluit 4'

In 1963 werd de orgelgalerij vernieuwd en uitgebreid. Aan de twee aanwezige, rood gemarmerde kolommen werden toen nog twee toegevoegd.

Kerkhof

Het fraai in de dorpskom gelegen kerkhof is omgeven door een ringmuur. Oorspronkelijk werd deze muur onderbroken door vier toegangen, die blijkens een tekening door Cornelis Pronk uit 1732 overdekt werden door forse poortgebouwen.

S. ten Hoeve
1981

Literatuur:

- Kerkrestauratie: extra nummer van De Dreijer, dorpsblad voor de kerk- en dorpsgemeenschap Olde- en Nijeberkoop, december 1964
- K. Bosje en dr. J. J. Spahr van der Hoek - Oldeberkoop, 1972